

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛІЙСЬКОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ-БУДІВЕЛЬНИКІВ

Федоренко І.С.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті розглядаються вікові, психологічні та лінгвістичні особливості формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників. Описано комунікативні здібності майбутніх техніків-будівельників, складовими яких є: внутрішня мотивація, здібність пам'ятати висловленої думки співрозмовником, здібність до організації свого мовлення, орієнтації у ситуації спілкування, здібність пам'ятати, що було сказано співрозмовником, адекватна реакція слухача на пропозиції інших, вміння вислухати співрозмовника, брати почуте до уваги, поважати мовленнєвого партнера, незалежно від ступеня своєї прихильності до нього, визнавати його чесноти. Визначено вікові особливості студентів I-II курсів технікумів. Описано психологічні особливості майбутніх техніків-будівельників. Розглянуто лінгвістичні особливості двох типів діалогів: діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями.

Ключові слова: психологічні, вікові, лінгвістичні особливості, комунікативні здібності, техніки-будівельники.

Постановка проблеми. Під компетентністю у діалогічному мовленні розуміють здатність реалізовувати усномовленнєву комунікацію у діалогічній формі в життєво важливих для певного віку сферах і ситуаціях спілкування відповідно до комунікативного завдання. Мовець повинен вміти планувати, здійснювати та коригувати власну комунікативну поведінку під час породження та варіювання англійського мовлення в різних типах діалогічних висловлювань відповідно до певної ситуації спілкування (контексту), мовленнєвого завдання і комунікативного наміру та згідно з правилами спілкування у конкретній національно-культурній ситуації. Складовими компетентності у діалогічному мовленні є вміння, навички, знання та комунікативні здібності [7, с. 302].

Процес формування компетентності в англійському діалогічному мовленні (КАДМ) у майбутніх техніків-будівельників (студентів I-II курсів технікума) передбачає навчання діалогічного мовлення, як виду мовленнєвої діяльності, набуття знань, володіння англійськими навичками й уміннями діалогічного мовлення та розвиток комунікативних здібностей. Проте, віковим, психологічним та лінгвістичним особливостям студентів I-II курсів технікума у процесі формування КАДМ не приділяли достатньо уваги. Вважаємо за необхідне визначити ці особливості тому, що вони впливають на ефективність формування КАДМ, навчання діалогічного мовлення та відіграють важливу роль у методиці навчання іноземних мов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз робіт з досліджуваної теми свідчить, що проблемі формування компетентності у діалогічному мовленні студентів немовних спеціальностей науковці приділили значну увагу. Досліджено навчання усного діалогічного мовлення студентів архітектурних спеціальностей (Щукіна Е.І.), присвячено наукові праці проблемі формування КАДМ у спеціалістів юридичного профілю (Кіржнер С.Е., Зайцева С.Е., Казаніна Т.В., Красікова О.Г., Котлярова Л.Б.), розроблено методику формування професійно орієнтованої КАДМ у майбутніх фахівців з міжнародної економіки (Сліпченко Л.Б.).

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проаналізовані вивчені роботи свідчать про те, що проблема визначення психо-

логічних та лінгвістичних особливостей формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників залишається недостатньо дослідженою і потребує подальшого вивчення. Актуальність проблеми зумовлює необхідність її дослідження. **Метою** цієї статті є визначення вікових, психологічних та лінгвістичних особливостей формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників.

Основні результати дослідження. Під час формування КАДМ студенти оволодівають англійськими знаннями, навичками й уміннями діалогічного мовлення, одночасно відбувається розвиток комунікативних здібностей, які відносяться до психологічних особливостей, відіграють провідну роль у формуванні компетентності у цьому виді мовленнєвої діяльності, забезпечують ефективність комунікативної діяльності та психологічну сумісність у діяльності [15, с. 158].

Комунікативні здібності у діалогічному мовленні (ДМ) включають внутрішню мотивацію: здібність комуніканта до організації свого мовлення; бажання до взаємодії з мовленнєвим партнером; здібність особистості до розуміння інших людей; вміння слухати партнера по спілкуванню; спостережливість; орієнтації у ситуації спілкування; здібність пам'ятати; що було сказано співрозмовником; адекватну реакцію слухача на пропозиції інших; вміння вислухати, не переривати співрозмовника; брати почуте до уваги; поважати та цінувати мовленнєвого партнера; незалежно від ступеня прихильності до нього; визнавати його чесноти; стремління бути зрозумілим іншими людьми, правдивість, довіра до партнерів по спілкуванню [8, с. 304; 15, с. 158].

Розглянемо комунікативні здібності майбутніх техніків-будівельників детальніше.

Внутрішня мотивація відіграє провідну роль для розвитку комунікативних здібностей і формування КАДМ у студентів I-II курсів технікумів. Спираючись на дослідження Н.Ф. Талізінної, вважаємо за необхідне описати внутрішню мотивацію студентів, яка є однією із складових комунікативних здібностей. Мотивація є основою життєдіяльності людини. Мотиваційна сфера має чітку структуру, ієрархію мотивів. Домінують в ній потреби визначають структуру особистості людини, розкриваючи сферу її інтересів та праг-

нень [13, с. 168]. Студенти I-II курсів технікумів прагнуть якомога швидше стати незалежними, здобути освіту за обраною спеціальністю та реалізувати себе як особистість і як фахівець.

Під вмотивованістю студентів I-II курсів технікумів розуміємо бажання взаємодіяти, тобто спілкуватися з партнером. Успішність спілкування залежить від наявності бажання вступити в розмову, реалізувати мовленнєвий намір, який дає змогу досягти взаєморозуміння. Мотивація має важливе значення для становлення особистості майбутніх техніків-будівельників, їхньої потреби до самовдосконалення, саморозвитку, самоосвіти та готовності до спілкування англійською мовою. До типів мотивів майбутніх техніків-будівельників, спираючись на дослідження Т. Шаповал [16, с. 3] відносимо: мотив досягнення; мотив прагнення успіху; мотив уникнення невдачі; навчальний мотив; навчально-професійний мотив; за В. С. Мухіною мотив інтересу до знань і внутрішні мотиви.

Формування КАДМ зумовлюється внутрішніми мотивами студентів, але рівень мотивації необхідно постійно підвищувати, розробляючи завдання для навчання діалогічного мовлення та формування КАДМ, які враховуватимуть особистісні мотиви майбутніх техніків-будівельників, зацікавлюючи студентів до англомовної комунікації та за допомогою розвитку когнітивних процесів – пам'яті, уваги, уяви, мислення.

До комунікативних здібностей майбутніх техніків-будівельників відносимо здібність пам'ятати висловлену думку співрозмовником. З метою розвитку цієї здібності, звернемося до основних процесів пам'яті, до яких належать зберігання, пізнання, забування та відтворення інформації, без чого не може відбуватися англомовне спілкування майбутніх техніків-будівельників. Процес сприймання інформації відіграє провідну роль у комунікації, не може розглядатися окремо від пам'яті, мислення та уваги тому, що під час спілкування відбувається зберігання інформації в пам'яті, яка перероблюється мисленням і уявою [6]. Важливу роль для формування КАДМ відіграє пам'ять. Перш за все довгострокова пам'ять, з якої мовець «черпає» мовні форми, а часто на основі минулого досвіду, і зміст мовлення в стандартних мовленнєвих ситуаціях. Не меншу роль відіграє оперативна пам'ять, яка відповідає за сам процес діяльності і може одноразово утримувати 7 \pm 2 одиниці різного ступеня складності. Завдяки цій пам'яті мовець пам'ятає, що було раніше сказано ним та співрозмовником, тим самим забезпечуючи зв'язність мовлення, його логічність [14, с. 8].

Процес запам'ятовування у студентів I-II курсів технікумів пов'язаний із провідними інтересами, наприклад інтерес до майбутньої професії, прагнення до самовдосконалення, стати самостійним і досягти успіху в житті та потребами в спілкуванні та співпраці з однолітками, які є характерними для цього віку і впливають на ефективність формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників. Зазначимо, що основу формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників складають такі когнітивні процеси як пам'ять, увага, уява та мислення. При цьому розумова діяльність відіграє важливу роль для сприйняття, запам'ятовування та відтворення інформації.

Комунікативна здібність майбутніх техніків-будівельників до організації свого мовлення та орієнтації у ситуації спілкування має неабияке значення для процесу спілкування англійською

мовою. Як відомо, діалогічне мовлення не можна спланувати заздалегідь. Для того, щоб організувати своє мовлення під час англомовного діалогу, студентові необхідно бути готовим швидко реагувати на висловлену думку співрозмовником тому, що він виступає як у ролі мовця, так і в ролі слухача, використовувати мовний матеріал відповідно до ситуації спілкування У процесі комунікації обмін репліками відбувається досить швидко, і реакція вимагає відповідного темпу мовлення [7, с. 306].

На формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників впливають такі психологічні особливості студентів:

- вікові особливості студентів;
- індивідуальні особливості студентів;
- тип нервової системи;
- рівень готовності до оволодіння іноземною мовою.

Визначимо **вікові особливості** студентів технікумів. Переважна більшість абітурієнтів вступають до технікумів після закінчення 9 класу з базовою загальною середньою освітою у віці 15 років, а інші абітурієнти після 11 класу з повною загальною середньою освітою у віці 17 років. Навчання у технікумі триває 4 роки. Саме в цей період відбувається становлення особистості студента та визнання себе суб'єктом життя. Вважаємо, що цей віковий період відноситься до ранньої юності, хоча у дослідженнях психологів немає єдиної думки щодо його позначення. Г.С. Абрамова відносить цю вікову стадію до підліткового віку; Е. Еріксон, В.С. Мухіна – до юності, при цьому не визначають чітких вікових меж (від 15-16 до 21-25 років) [1, 8, 17].

Юність надзвичайно важливий період в житті людини. Людина входить до цього вікового періоду підлітком, а завершує його справжньою дорослістю, коли сама визначає свою долю: шлях свого духовного розвитку та земного існування. Саме в юності відбувається становлення людини, як особистості. Пошук професії – найважливіша проблема юності. Вікові етапи психічного розвитку нетотожні біологічному розвитку юнаків [8, с. 421].

Вік студентів I-II курсів технікума є більш проблемним, ніж вік студентів університетів тому, що це перехід від підліткового до юнацького віку. Перехідний період у житті студента є дуже складним тому, що виникає багато непорозумінь з батьками, викладачами та одногрупниками. Ці труднощі впливають на навчальну діяльність студентів I-II курсів. У цьому віці часто студенти замкнені в собі, не беруть активної участі у спілкуванні, більше проводять часу за комп'ютером, спілкуючись у соціальних мережах з однолітками. Викладач спрямовує і коригує процес формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників, приділяючи увагу інтересам студентів, рівню їхніх здібностей, знань та вмінь. Процес формування цього виду компетентності має будуватись з урахуванням особистісного розвитку, інтересів і мотивів до вивчення англійської мови майбутніх техніків-будівельників [17; 18].

Вважаємо, що необхідно враховувати вікові особливості тому, що вони мають значний вплив на ефективність формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників.

Розглянемо **індивідуальні особливості** студентів I-II курсів. Не зважаючи на те, що у студентів цієї вікової категорії часто змінюються вподобання та захоплення, відбувається пере-

будова системи оцінювання інших людей і себе, з'являються конкретні життєві плани та зусилля спрямовані на те, щоб їх здійснити. Для студентів I-II курсів технікумів характерні інтенсивний фізичний ріст, сприйняття проблем дорослого життя та зростаючий рівень відповідальності. Студенти I-II курсів технікумів знаходяться в постійному пошуку ідеалу. Індивідуальні особливості майбутніх техніків-будівельників можуть бути як позитивні так і негативні якості. До позитивних характеристик відносимо: відвертість, організованість, наполегливість, вимогливість до себе та оточуючих, відповідальність; до негативних: дратівливість, зухвалість, нестриманість у висловлюваннях, жорстокість, відсутність бажання до виконання будь-яких завдань.

Розглянемо **типи нервової системи** та їхній вплив на формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників. Тип нервової системи безпосередньо впливає на навчальні досягнення студентів I-II курсів технікума. Згідно з дослідженнями І.О. Зимньої, студенти інтроверти менш здібні до навчання та навчаються гірше, ніж екстраверти [6]. Студенти з рухливим типом нервової системи є завжди активними учасниками комунікації, мають багату уяву, розвинуті комунікативні здібності, які мають важливе значення для розвитку готовності студентів до англомовного спілкування. Ці фактори відіграють важливу роль у формуванні КАДМ у майбутніх техніків-будівельників.

Спираючись на дослідження В.С. Мухіної вважаємо, що головним для особистості майбутнього техника-будівельника є рівень психічного розвитку, до якого відносяться розумовий розвиток і здатність до самостійної побудови ціннісних орієнтацій, до вибору поведінки, яка дозволяє відстоювати ці орієнтації [8, с. 50].

Особистість студента займає центральне місце у процесі формування КАДМ. Особистість, як соціокультурна й естетична якість людини є складним психічним утворенням, яке включає тип людини, що формується історичною епохою, також ментально зумовленим людським «Я» як суб'єкт соціально значущої діяльності.

Х. Ремшгідт стверджує, що розвиток особистості у період дорослішання йде швидше поступово, ніж стрибками, зберігаючи свої відносно постійні важливі особливості та ознаки [18].

Закінчуючи технікум, майбутні техніки-будівельники мають бути психологічно готовими до дорослого життя. Поняття **психологічної готовності** передбачає наявність потреб та здібностей, що дозволяють студентіві найповніше реалізувати себе у професійній діяльності, громадському житті, майбутньому сімейному житті. Передусім, це потреба у спілкуванні з іншими людьми. Головною ознакою цього періоду є потреба юнака зайняти внутрішню позицію дорослої людини, вибрати професію, усвідомити себе членом суспільства, виробити світогляд, вибрати свій життєвий шлях [12, с. 234].

Ми розділяємо думку О. І. Власової, яка стверджує, що учень старшого шкільного віку вирізняються вибірковістю й визначеністю інтересів, готовністю до міркувань і дискусій, у нього помітна робота аналітичної думки й особлива емоційна вразливість [4, с. 188]. Студенти I-II курсів технікума та учні старшої школи належать до однієї вікової категорії.

Зважаючи на психологічні та вікові особливості студентів I-II курсів технікума, не менш

важливими для розробки методики формування КАДМ є лінгвістичні особливості англійського діалогічного мовлення. Розглянемо їх детальніше. Діалог є поліфункціональним феноменом, який вивчається в різних галузях наук: лінгвістика, методика навчання іноземних мов, соціальна психологія та інші, що не дає можливості поєднати існуючі підходи до його класифікації.

Ми погоджуємося з І.О. Зимньою, яка стверджує, що вербальне спілкування – це форма взаємодії суб'єктів, яка реалізує їх соціально-комунікативну діяльність. Згідно з такою позицією людина виступає не лише суб'єктом соціально-трудової і пізнавальної, але й соціально-комунікативної діяльності, яка є складним процесом взаємодії людей, що відбувається за допомогою мови та проявляється у мовленнєвій діяльності [6]. Слідом за вченими ми вважаємо, що важливими характеристиками спілкування є його функції, форми, види, одиниці, врахування яких є суттєвим для формування компетентності в англійському діалогічному мовленні у майбутніх техніків-будівельників [2; 3; 5].

Спілкування вважається одним із найважливіших джерел розвитку діалогічної природи особистості. З одного боку, воно є засобом організації діалогу, а з іншого боку – джерелом активності особистості. Комунікація є унікальною діяльністю, через яку люди об'єднуються в спільноту, розпочинають співробітництво.

В.Л. Скалкін визначає діалогічне мовлення як об'єднане ситуативно-тематичною спільністю та комунікативними мотивами сполучення усних висловлювань, послідовно утворених двома й більше співрозмовниками в безпосередньому акті спілкування [11, с. 6].

Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових праць свідчить про відсутність єдиних підходів щодо класифікацій діалогу, що ускладнює розглядати діалог з усіма структурними компонентами та функціональними ознаками. Отже, виокремлюють такі типи діалогів: діалог-розпитування, діалог-бесіда, діалог-диспут, діалог-сперечка. За критерієм напрямку потоку інформації між учасниками діалогу виділяють діалог-довідку і діалог-бесіду [11].

У нашому дослідженні розглядаємо навчання майбутніх техніків-будівельників діалогом-розпитування та діалогом-обміну враженнями тому, що неможливо навчити студентів усіх існуючих типів діалогів, то стає необхідним виокремити основні функціональні типи діалогів, навчання яких було б можливим в умовах навчання на I-II курсах технікума. Відповідно до програми з англійської мови для технікумів вважаємо, що на I курсі треба навчати діалогом-розпитування та діалогом-обміну враженнями, враховуючи лінгвістичні особливості цих видів діалогів та вікові й психологічні характеристики студентів I-II курсів технікумів. Приділяючи увагу цим видам діалогів, треба опрацювати їх із природними та штучно створеними опорами.

Аналіз, систематизація й узагальнення лінгвістичної наукової літератури свідчить, що непрофесійне ДМ характеризується особливими умовами функціонування, такими як відсутність попереднього відбору мовного матеріалу, невимуженість мовлення, пов'язана з відсутністю офіційних стосунків між комунікантами.

Під час дослідження ДМ вченими було виявлено основні психологічні характеристики, прита-

манні йому вцілому: тематичність та інформативність, ситуативність, логічність, економічність та розгорненість, інтенційність, модальність, зверненість, спонтанність, емоційна забарвленість, вмотивованість, двосторонній характер [7, с. 146-149; 10, с. 31-35; 11, с. 12-13]. Розглянемо основні характеристики двох типів діалогів – діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями детальніше.

Для діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями тематичність полягає в єдності його теми, наявності тематичного ядра або лексико-тематичних ліній. У спілкуванні тема превалює над ситуацією, хоча цей вид комунікації завжди відбувається в ситуаціях, як і будь-який інший. Тобто тематичності цих типів діалогів протистоять ситуативність, яка забезпечує функціонально-комунікативну цілісність акту мовлення, стимулює мовлення, корегує характер мовленнєвого вчинку, композицію діалогу. Як свідчить досвід, у діалозі людина скоріше пристосовує ситуацію до теми, оскільки завданням спілкування є послідовне розкриття всіх змістовних сторін теми, обраної для обговорення. Ці обставини послаблюють значення ситуації, але в умовах, коли діалог продукується в навчальних ситуаціях, слід ураховувати компоненти ситуації (місце, час, ролі співрозмовників, предмет, мету тощо).

Економічність та розгорненість таких типів діалогів, як діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями – це ті закономірності, які знаходять вираження у швидкому реплікуванні, використанні в мовленні найбільш значущих для комунікації мовних засобів.

Модальність відображає прагнення комунікантів вплинути на сприйняття кожного і досягається виокремленням предметно-логічних і суб'єктивно-оціночних значень елементів.

Інтенційність полягає у тому, що кожна репліка передбачає появу наступної, отже, статус пред'явленої в ній інформації не є кінцевим, доки не отримає підтвердження в процесі подальшого реплікування [10].

Спонтанність зумовлена тим, що мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу залежить від мовленнєвої поведінки партнера. Саме тому ДМ неможливо спланувати завчасно і це потребує високого ступеня готовності до використання мовного матеріалу й автоматизованості.

Важливість урахування цих особливостей пояснюється тим, що майбутні техніки-будівельники повинні вміти надавати та запитувати необхідну інформацію, логічно викладати свої думки з приводу різних питань та адекватно оцінювати ситуацію. Крім того, ДМ, а саме діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями сприяють соціально-психологічній адаптації студентів I-II курсів технікумів. У процесі спілкування розвиваються вміння слухати, доводити свою думку, вирішувати конфлікти, створювати довірливу та змістовну атмосферу під час бесіди. Володіння всіма можливостями та особливостями діалогу, комунікативною технологією – важлива ознака професіоналізму. Студенти повинні уміти чітко аргументувати, ненав'язливо переконувати, критикувати, досягати згоди та компромісного вирішення проблем.

До основних характеристик діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями відносимо вибір мовного матеріалу, розгортання, повнота, побудова висловлювання тощо, які залежать від ситуації спілкування і її параметрів. На них впливають такі фактори: 1) наявність або відсутність

внутрішнього контакту між співрозмовниками (у першому випадку діалог характеризується стислістю, умовчанням, паралелізмами у репліках; у другому – він може сполучатися з монологом); 2) мета висловлювання; 3) наявність рівності або нерівності його учасників у залежності від ступеня інформованості, посади, віку тощо [9, с. 61-69].

В умовах формування КАДМ, під час спілкування – один із співрозмовників ініціює початок розмови. Його завдання – заволодіти увагою слухачів і забезпечити сприйняття повідомлення. У цьому випадку комунікант вирішує безліч завдань психолінгвістичного характеру, наприклад, він зобов'язаний утримувати в пам'яті те, що було щойно сказано, а також те, про що говорилося в минулому, тобто пам'ятати всі попередні бесіди з даним партнером, щоб максимально використовувати досвід взаємного спілкування. Крім цього, потрібно планувати зміст майбутніх висловлювань.

Починаючи діалог, перший його учасник оцінює комунікативні можливості партнера, орієнтується в ситуації, що створює підґрунтя для своєї мовленнєвої програми, актуалізує намір і тему. Сприймавши повідомлення, другий співрозмовник аналізує його й відповідає, з огляду на ситуацію й особистість того, хто розпочав діалог, з урахуванням власних намірів та мотивів [11, с. 11].

Згідно з дослідженнями вчених вважаємо, що до лінгвістичних особливостей англомовного діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями слід віднести такі ознаки, як клішованість, еліптичність, фразеологічність, стилістична диференційованість, наявність «готових» мовленнєвих одиниць, слів-заповнювачів пауз, стягнених форм [7, с. 154-156], лаконічність реплік, контекстуальну стислість, наявність окличних речень, різних видів запитань, звертань, часток [6, с. 16-17], обмін репліками, які структурно-функціонально, інтонаційно та семантично об'єднані в діалогічні єдності як інтегровані структурні одиниці діалогу [11, с. 14].

Діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями зберігають ряд загальних ознак таких, як наявність запитальних, окличних та неповних речень, розділові запитання і формули, позбавлені точного значення, вставні слова для заповнення пауз і вигуки, які дають мовцеві час реорганізувати свої думки, паузи і зміни в структурі висловлювання під час говоріння.

Розумінню неповних реплік партнерів діалогу сприяють контактність комунікантів, наявність спільної ситуації, зверненість реплік, вживання позамовних засобів (жестів, міміки), знання обома співрозмовниками обставин дійсності, а в більшості випадків – і один одного. Крім того, пропущені члени речення можна відновити, виходячи із змісту попередньої репліки. У ДМ широко вживаються «готові» мовленнєві одиниці (словосполучення, цілі фрази), які надають спілкуванню емоційності. Під час спілкування фахівців часто зустрічаються також слова, які називають «заповнювачами мовчання». Вони слугують для підтримання розмови, заповнення пауз, коли мовець підшукує відповідну репліку. Наприклад: *well; as you know, Oh, I see, etc.* Усному діловому мовленню, яке ведеться англійською мовою, притаманні стягнені форми. Наприклад: *I'll do; It's only a project; You're a good builder; Don't you agree that.*

Підсумовуючи зазначене вище, вважаємо, що майбутні техніки-будівельники повинні вміти: ініціювати діалог у різних ситуаціях, отримувати інформацію, інформувати, обґрунтовувати досто-

вірність своїх суджень, вносити в своє мовлення елементи аргументації з метою впливу на реципієнта для створення розуміння та спонукання до певних дій, розуміти висловлювання партнера та адекватно відповідати.

Висновки і перспективи. Отже, формування КАДМ у майбутніх техніків-будівельників – це складний процес, який передбачає набуття знань, формування навичок, розвиток відповідних умінь та комунікативних здібностей студентів I-II курсів технікумів. Вікові та психологічні особливості студентів I-II курсів технікумів впливають на ефективність формування КАДМ у майбутніх техніків-будівель-

ників, важливим компонентом якої є комунікативні здібності. До складових комунікативних здібностей майбутніх техніків-будівельників відносимо: внутрішню мотивацію, здібність пам'ятати висловлену думку співрозмовником, здібність до організації свого мовлення та орієнтації у ситуації спілкування. Вважаємо, що лінгвістичні особливості впливають на культуру мовлення студентів, як основу взаємодії учасників комунікації з вибором відповідних засобів англійського спілкування в усній формі та відіграють провідну роль у формуванні КАДМ і розробці комплексу вправ для навчання діалогічного мовлення студентів I-II курсів технікума.

Список літератури:

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология: Учебное пособие для студентов вузов. – М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 624 с.
2. Андреева Г. М. Социальная психология: [учебник для высших учебных заведений] / Г. М. Андреева. – М.: Аспект Пресс, 2001. – 376 с.
3. Вайсбурд М. Л. Использование учебно-речевых ситуаций при обучении устной речи на иностранном языке / М. Л. Вайсбурд. – Обнинск: Тибул, 2001. – 128 с.
4. Власова О. І. Педагогічна психологія: Навч. посібник – К.: Либідь, 2005. – 400 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин / [отв. ред. Г. В. Степанов]. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
6. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – Москва: Просвещение, 1991. – 222 с.
7. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
8. Мухина В. С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. вузов. – 4-е изд. – М.: Издательский центр «Академия», 1999. – 456 с.
9. Пассов Е. И. Основы методики обучения иностранным языкам: Учебное издание. – М.: Рус. язык, 1977. – 216 с.
10. Самойлюкевич И. В. Методика обучения профессионально направленному говорению на английском языке (3 курс языкового педагогического вуза): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Самойлюкевич Инна Владимировна. – К., 1991. – 247 с.
11. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): [пособ. для учит.] / В. Л. Скалкин. – К.: Рад. Школа, 1989. – 158 с.
12. Скрипченко О. В. Вікова та педагогічна психологія: Навч. посіб. / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. – К.: Просвіта, 2001. – 416 с.
13. Талызина Н. Ф. Педагогическая психология: Учеб. Пособие для студ. Сред. Пед. Учеб. Заведений / Н. Ф. Талызина. – М.: Академия, 1998. – 288 с.
14. Тарнопольський О. Б. Методика навчання іншомовної мовленнєвої діяльності у вищому мовному закладі освіти: навчальний посібник / О. Б. Тарнопольський. – К.: Фірма «ІНКІОС», 2006. – 248 с.
15. Черниш В. В. Методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англійської компетенції в говорінні: монографія / Валентина Василівна Черниш. – К.: Ленвіт, 2013. – 396 с.
16. Шаповал Т. Розвиток індивідуальності й мотиви учіння в старшому шкільному віці / Т. Шаповал // Психолог. – 2005. – № 1. – С. 3–7
17. Erik Erikson. «The Theoretical Basis for the Life Model-Research and Resources on Human Development» [Електронний ресурс] / Erik Erikson. – Режим доступу: <http://www.lifemodel.org/download/modelbuildingappendix.pdf>
18. Remschmidt H., Herman van Engeland. Child and Adolescent Psychiatry in Europe (mit Herman van Engeland) / H. Remschmidt. – Steinkopff Verlag, Darmstadt, 1999. – 108 с.

Федоренко И.С.

Киевский национальный лингвистический университет

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ И ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ КОМПЕТЕНТНОСТИ В АНГЛИЙСКОЙ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ У БУДУЩИХ ТЕХНИКОВ-СТРОИТЕЛЕЙ

Аннотация

В статье рассмотрены возрастные, психологические и лингвистические особенности формирования компетентности в английской диалогической речи будущих техников-строителей. Описаны коммуникативные способности будущих техников-строителей, составляющими которых являются: внутренняя мотивация, способность помнить высказанное мнение собеседником, способность к организации своей речи и ориентировке в ситуации общения, адекватная реакция слушателя на предложения собеседников, умение выслушать собеседника, принимать услышанное к сведению, уважать партнёра по разговору, независимо от степени своей склонности к нему, признавать его привилегии. Определены возрастные особенности студентов I-II курсов техникумов. Описаны психологические особенности будущих техников-строителей. Рассмотрены лингвистические особенности двух типов диалогов: диалог-опрос и диалог-обмен впечатлениями.
Ключевые слова: психологические, возрастные, лингвистические особенности, коммуникативные способности, техники-строители.

Fedorenko I.S.

Kyiv National Linguistic University

PSYCHOLOGICAL AND LINGUISTIC PECULIARITIES OF FUTURE TECHNICIAN-BUILDERS' PROFICIENCY FORMATION IN THE ENGLISH INTERACTION

Summary

Article discovers age, psychological and linguistic features of competence formation in English dialogues of future technician-builders. Such notions as internal motivation, ability to remember the expressed opinion of the interlocutor, possibility to organization of the speech and orientation in a communication situation, proper response of the listener to proposals of interlocutors, ability to listen to the interlocutor, to take heard into consideration, to respect the your interlocutor, irrespective of degree of the tendency to it, to recognize its privilege are described as the part of communicative feature of future technician-builder which s. There are admitted the age features in I-II courses students of colleges. The psychological features of future technician-builders are described. There are considered linguistic features of two types of dialogues: dialogue poll and dialogue exchange with impressions.

Keywords: psychological, age and linguistic features, communicative abilities, technician-builders.

УДК 378.011.3.3-051:373.3

СУЧАСНА СИСТЕМА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Черненко Г.М.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

У статті розкрито проблему професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи в сучасних умовах. Охарактеризовано сучасну систему підготовки студентів до педагогічної діяльності в школі. Розкрито зміст педагогічної освіти. Проаналізовано навчальні плани та програми для ефективної підготовки майбутнього вчителя початкової школи. Представлено основні етапи формування базових та предметних знань у студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, вчитель початкових класів, система підготовки, зміст освіти, навчальний план, навчальна програма.

Постановка проблеми. На початку третього тисячоліття глобальні суспільні зрушення мають систематичний, швидкий, незворотний характер, адже вони зумовлені науково-технічним прогресом, швидкою інформатизацією та комп'ютеризацією, демократизацією суспільного життя у країні. Найбільш відповідальною у цих умовах є роль педагогічної освіти тому, що саме вона має найбільший вплив на особистість і суспільство. Адже завдяки діяльності вчителя реалізується державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку вітчизняної науки, техніки і культури, збереженні і примноженні культурної спадщини; формується молоде покоління, що здатне творити задля розвитку держави. Все це зумовлює необхідність розв'язання проблеми підготовки вчителя, його професійного становлення і професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підготовки майбутніх педагогів і формування їхньої особистості розкрито в дослідженнях О. Антонової, Ю. Бабанського, В. Бондаря, Г. Васьновича, О. Дубасенюк, С. Вітвицької, С. Сисоєвої, В. Слассьоніна. У працях О. Волощенко, Н. Дудніченко, І. Зязюна, Н. Кічук, Н. Максименко, О. Приходько, С. Сисоєвої досліджено концептуальні засади фахової підготовки майбутнього учителя до творчої діяльності. І. Бех, О. Гохберг, Л. Карташова, В. Луценко, С. Сисоєва у своїх дослідженнях аналізують

професійну підготовку майбутніх учителів у контексті особистісно орієнтованої освіти.

Підготовку майбутнього вчителя до впровадження інноваційних педагогічних технологій розкрито у працях І. Богданової, І. Дичківської, О. Євдокімов, О. Комар, О. Пехоти, І. Руснак, С. Сисоєвої, О. Шапран і ін. Проблема формування готовності вчителя до дослідницької педагогічної діяльності розкрито в дослідженнях С. Балашова, О. Дубасенюк, Г. Кловак, С. Кучеренко та ін. Значну роль у підготовці студентів до викладання дисциплін у початкових класах відіграють праці О. Савченко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Результати досліджень науковців свідчать про широкий спектр напрямів підготовки майбутнього вчителя до організації педагогічного процесу в школі. Ними запропоновано розробку багатьох питань підготовки студентів до педагогічної діяльності в школі. Незважаючи на існуючі наукові досягнення, проблема підготовки майбутніх учителів початкової школи є актуальною й потребує подальшого дослідження. На наш погляд потребує удосконалення сучасна система підготовки майбутнього вчителя початкової школи, а саме змістова, теоретична та методична підготовка із врахуванням сучасних вимог освіти. Адже розбудова національної системи вищої освіти потребує поступового впровадження європейських норм і освітніх стандар-